

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Т. Ю. КОРИТЬКО, кандидат економічних наук
(Донбаська державна машинобудівна академія)

Анотація. Розглянуто економічну сутність категорії «оборотні кошти». Досліджено основні тенденції щодо ефективності формування та використання обігових коштів підприємств в Україні. Запропонована система управління оборотними коштами підприємства.

Ключові слова: оборотні кошти, активи, рентабельність і ліквідність підприємств, процес управління, промислові підприємства.

Основні тенденції зниження ефективності функціонування промислових підприємств полягають у нераціональному використанні їх оборотних коштів, які, забезпечуючи безперервність процесу виробництва, визначають рівень його ефективності. У сучасних економічних умовах наростаючі кризові явища ставлять нові завдання, з огляду на це необхідно вдосконалювати систему управління оборотними коштами підприємства для визначення необхідного обсягу та ефективної структури їх елементів.

Відомо, що оборотні кошти промислових підприємств становлять істотну частку їх активів. Оборотні кошти, задіяні на підприємствах, служать для них найважливішим економічним ресурсом і впливають на результативність роботи. Від ефективності управління оборотними коштами залежать рентабельність і ліквідність підприємств. Зважаючи на це, управління оборотними коштами повинне посідати особливе місце в системі управління промисловими підприємствами.

Питаннями вивчення процесу управління оборотними коштами займалися такі вчені, як: І. О. Бланк, М. Д. Білик, В. М. Гриньова, В. О. Коюда, А. М. Поддєрьогін, О. О. Терещенко та ін. Однак існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються не вирішеними, зокрема проблеми управління оборотними коштами промислового підприємства.

Метою статті є дослідження сучасних підходів до визначення економічної сутності оборотних коштів підприємства та особливостей процесу управління ними.

Формуванням і використанням оборотних коштів особливо тісно пов'язана з фінансовою діяльністю підприємства. Отже, від якості управління оборотними коштами залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, стан ліквідності підприємства, його платоспроможність і фінансові результати.

У сучасній економічній літературі існує багато різних підходів до визначення економічної сутності визначення «обігові кошти» (табл. 1).

Аналіз сучасних підходів до визначення такої економічної категорії як «оборотні кошти» показав, що існує загальна ознака, за якою проводиться виділення оборотних коштів з майна підприємства. Такою ознакою є часовий період, протягом якого функціонує даний вид коштів. Цей період полягає в часі перенесення вартості коштів на готовий продукт або часу їх повного споживання в процесі виробництва.

Для визначення основних тенденцій щодо ефективності формування та використання обігових коштів проведемо аналіз зміни їхньої структури за період 2008–2012 рр. для підприємств України на основі даних, наведених у аналітичній табл. 2.

З показників табл. 2 бачимо, що за період 2008–2012 рр. характерною є позитивна динаміка росту вартості обігових коштів для під-

Таблиця 1

Узагальнення визначень «оборотні кошти»

Автор	Визначення
1-й підхід – грошові кошти, авансовані для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу	
Примак Т. О. [1]	Оборотні кошти – це сукупність грошових засобів підприємства, необхідних для формування та забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів і фондів обігу
Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. [2]	Оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції
2-й підхід – як авансована вартість	
Зятковський І. В. [3]	Обігові кошти – це грошові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди і фонди обігу, які забезпечують безперервність процесу виробництва і проведення розрахунків
Поддєрьогін А. М. [4]	Оборотні кошти – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку
Калина А. В., Котвицький А. А. [5]	Оборотні кошти – це кошти, авансовані для формування виробничих запасів, незавершеного виробництва, залишків готової продукції та інших предметів праці, потрібних для підтримання безперервності виробничої діяльності
3-й підхід – мобільні активи, які використовує і реалізує підприємство протягом року або операційного циклу	
Зелгавіс І. В., Парфаняк П. А. [6]	Оборотний капітал – грошові кошти і мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти протягом одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність виробничого процесу виробництва і обороту
Гриньова В. М., Коюда В. О. [7]	Оборотний капітал – це кошти, що обслуговують процес господарської діяльності, які беруть участь одночасно і в процесі виробництва, і в процесі реалізації продукції
Бланк І. О. [8]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу

Таблиця 2

Структура оборотних коштів підприємств України за 2008–2012 рр.*

№ з/п	Показник	Рік				
		2008	2009	2010	2011	2012
1	Обігові активи, тис. грн	1665319,5	1893929,3	2229892,3	2584162,5	2921135,8
1.1	у тому числі: обігові активи у товарно-матеріальних запасах	351435,8	377159,0	497195,3	628276,1	688603,5
1.2	дебіторська заборгованість	1023035,2	1217895,8	1374810,4	1499971,5	1701397,3
1.3	поточні фінансові інвестиції	110199,8	139254,1	168691,8	211411,4	259385,2
1.4	грошові кошти	126345,2	103216,0	126039,8	158270,1	188670,6
1.5	інші оборотні активи	54303,5	56404,4	63155,0	86233,4	83079,2
2	Темп зростання обігових активів, відсотків до попереднього року	–	113,7	117,7	115,9	113,0
3	Частка товарно-матеріальних цінностей у структурі обігових активів, %	21,1	19,9	22,3	24,3	23,6
4	Частка дебіторської заборгованості у структурі обігових активів, %	61,43	64,3	61,7	58,0	58,2

Продовж. табл. 2

№ з/п	Показник	Рік				
		2008	2009	2010	2011	2012
4	Частка дебіторської заборгованості у структурі обігових активів, %	61,43	64,3	61,7	58,0	58,2
5	Частка поточних фінансових інвестицій у структурі обігових активів, %	6,6	7,4	7,6	8,2	8,9
6.	Частка грошових коштів у структурі обігових активів, %	7,6	5,4	5,7	6,1	6,5
7	Частка інших обігових активів у структурі обігових активів, %	3,3	3,0	2,8	3,3	2,8

* Розраховано за даними [9].

приємств України. Водночас потрібно звернути увагу на збільшення частки дебіторської заборгованості у 2009 р., а також зменшення частки грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, що, на наш погляд, є негативним чинником, що призвело до погіршення показників абсолютної платоспроможності підприємств. Протягом 2010–2012 рр. спостерігається незначне покращення структури обігових коштів підприємств.

Різноманіття господарської діяльності промислових підприємств зумовило необхідність застосування нових підходів до управління, заснованих на синтезі досягнень сучасної теорії управління і досвіду її практичного застосування. Кінцевий результат діяльності промислових підприємств завжди зводиться до отримання прибутку та підвищення рентабельності. Це неможливо без удосконалення процесу управління таким специфічним ресурсним елементом промислових підприємств як оборотні кошти, а також без ухвалення ефективних управлінських рішень у цьому напрямі, оскільки формування і регулювання обсягу оборотних коштів сприяє підтримці їх необхідного рівня ліквідності підприємства загалом.

Підвищення ефективності діяльності промислових підприємств у короткостроковому періоді значною мірою визначається політикою ефективного управління оборотними коштами, яка орієнтована на зниження виробничих і фінансових витрат підприємства, що дозволяє забезпечити розширення виробництва і досягти високої конкурентоспромож-

ності підприємства в нових ринкових умовах; максимізувати вартість бізнесу, забезпечити оптимальну тривалість операційного циклу; підвищити результативність операційної діяльності промислових підприємств.

Пошук внутрішніх резервів як основи підвищення ефективності діяльності промислового підприємства повинен базуватися на вдосконаленні організації та управління оборотними коштами, що є важливою ланкою виробничого процесу та дозволить визначити можливість їх ефективного використання.

Отже, управління оборотними коштами трактується як управління його окремими компонентами та джерелами формування, і внаслідок знижує якість схвалюваних рішень, що негативно впливають на діяльність промислового підприємства загалом, а також визначає необхідність застосування системного підходу як до управління промисловими підприємствами, так і до процесу управління оборотними коштами, який базується на виявленні взаємозв'язків між складовими оборотних коштів і впливу їх на ефективність управління цими коштами.

Процес вироблення рішень при управлінні та використанні оборотних коштів промислових підприємств розглядається у взаємозв'язку із тактичними цілями та завданнями підприємства, відображає послідовність проміжних цілей або рішень.

Ефективне і раціональне використання оборотних коштів визначає потрібний проміжок часу між придбанням запасів і отриманням грошових коштів від реалізації продукції, ха-

ра характеризує результативність управління операційним циклом підприємства, що зумовлене постійною трансформацією окремих елементів оборотних коштів у процесі виробничої діяльності промислових підприємств.

Системний підхід до управління оборотними коштами полягає в регулюванні елементів оборотних коштів відповідно до специфіки їх властивостей і зв'язків між ними та відрізняється від існуючих тим, що в ньому враховується прив'язка до тактичних цілей і завдань підприємства в процесі вироблення обґрунтованих рішень.

Удосконалення процесу управління оборотними коштами промислового підприємства припускає формування послідовних етапів ухвалення рішень щодо управління і використання оборотних коштів, які орієнтовані на

досягнення їх цільового обсягу і ефективних значень структурних складових шляхом регулювання тривалості стадій проходження операційного циклу.

Так, зростання продуктивності праці, національного доходу в тій його частині, яка йде на споживання, залежить від того, наскільки ефективно використовуються оборотні кошти промислового підприємства. Цього можна досягнути завдяки поліпшенню всієї системи господарювання, що дозволяє підприємствам здійснювати прибуткову діяльність і збільшувати свою ресурсну базу, ухваленню обґрунтованих рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Етапи системи управління оборотними коштами промислового підприємства на основі системного підходу наведені на рис. 1.

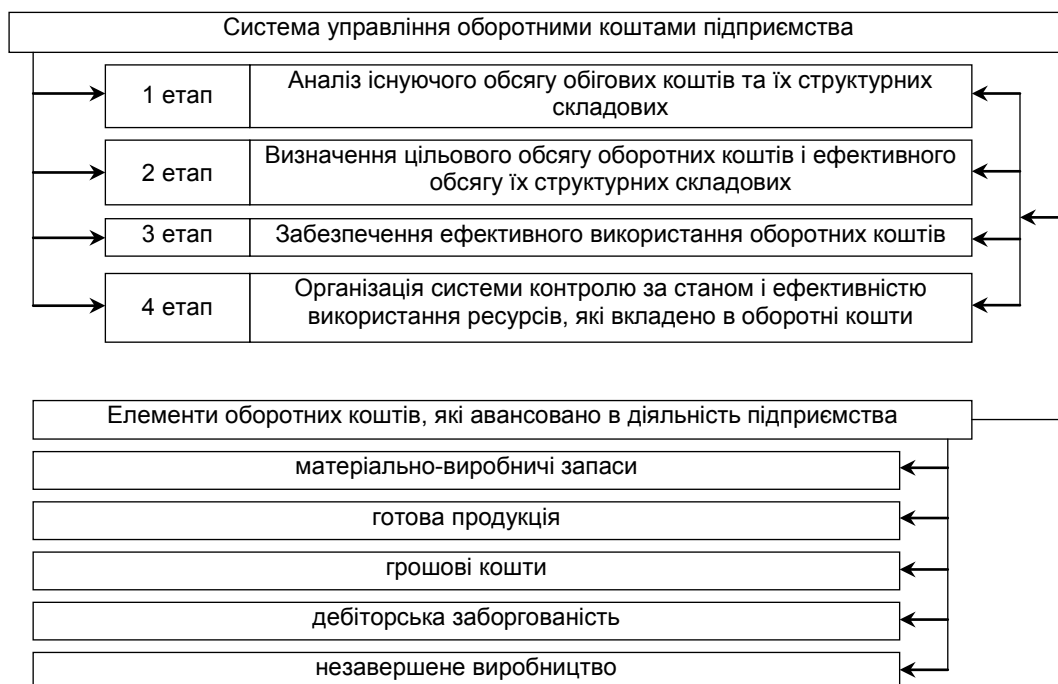

Рис. 1. Етапи системи управління оборотними коштами промислового підприємства

На першому етапі проводиться аналіз існуючого обсягу оборотних коштів за допомогою основних показників, що характеризують ефективність їх використання, виявляється залежність впливу елементів оборотних коштів один на одного та напрями управлінських рішень.

На другому етапі визначається цільовий обсяг і значення структурних складо-

ротних коштів у їх загальній сумі та за окремими видами, необхідні для безперервної роботи промислового підприємства, своєчасного виконання зобов'язань. При цьому необхідно визначити джерела покриття, які формують оборотні кошти.

Третій етап направлений на забезпечення ефективного використання оборотних коштів. Для цього на основі раніше розроблених

управлінських рішень формується комплекс заходів щодо прискорення оборотності оборотних коштів, підвищення їх рентабельності, забезпечення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

Побудова ефективних систем контролю на четвертому етапі прийняття рішень формується в межах загальної системи контролю на підприємстві та припускає скорочення зайвих обсягів або поповнення недоліку грошових коштів і запасів, маневрування дебіторською заборгованістю.

Отже, у межах системного підходу на основі такого аналізу робиться висновок про ефективність використання оборотних коштів, а також виявляється взаємозалежність елементів оборотних коштів один від одного та визначаються напрями управлінських рішень щодо вдосконаленню процесу управління ними. Грамотне управління цим процесом має принципове значення для підсумків поточної діяльності промислового підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Примак Т. О. – 4-ге вид., стер. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.
2. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Знання-Прес, 2006. – 287 с.
3. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Зятковський І. В. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
4. Фінанси підприємств : підручник / Поддєрьогін А. М., Буряк Л. Д., Нам Г. Г. та ін. ; кер. авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – 3-ге вид., перероб. і допов. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.
5. Калина А. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / А. В. Калина, А. А. Котвицький. – К. : Знання України, 2007. – 324 с.
6. Зелгавилс И. В. Финансы предприятий : учеб. пособие / И. В. Зелгавилс. – М. : ООО «ВИТ + РЭМ», 2002. – 352 с.
7. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Гриньова В. М., Коюда В. О. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання-Прес, 2004. – 424 с.
8. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Бланк І. О. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.
9. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : офіц. web-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

Т. Ю. Коритько, кандидат економічних наук (Донбасская государственная машиностроительная академия). **Управления оборотными средствами промышленного предприятия.**

Аннотация. Рассмотрена экономическая сущность категории «оборотные средства». Исследованы основные тенденции относительно эффективности формирования и использования оборотных средств предприятиями в Украине. Предложена система управления оборотными средствами предприятия.

Ключевые слова: оборотные средства, активы, рентабельность и ликвидность предприятий, процесс управления, промышленные предприятия.

T. Yu. Korytko, Cand. Econ. Sci., associate professor (Donbass State Engineering Academy). **Management current assets industrial enterprises.**

Summary. Economic essence of category is considered «circulating facilities». Basic tendencies are investigational in relation to efficiency of forming and use of circulating assets enterprises in Ukraine. Control the system by the circulating assets of enterprise is offered.

Keywords: working capital, assets, profitability and liquidity of the company, process management, industrial plants.